

CEZA HUKUKU VE SOSYAL DEVLET

Prof. Dr. Ali Nazım SÖZER
D.E.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

I. GENEL OLARAK

Ceza Hukuku'nun sosyal politika tedbirleri dolayısıyla sosyal devlet uygulaması ile yakın ilişkisi bulunmaktadır. Bir ülkede ortaya çıkan suçluluk sadece ceza hukuku araçları ile önlenemez. Başarı isteniyorsa önlemek telafiden iyidir ilkesi ön plana alınmalıdır (*Hans Dieter Schwid, Unsichere Grundlagen der Kriminal Politik, in: Gedächtnisschrift für Hilde Kaufmann, New-York, 1986, 87*). Fiillerin ve cezaların türü bir milletin toplumsal ve politik durumunu yansıtır. İyi bir yasa koyucunun asıl amacı suçları önlemek olmalıdır. Önlemek cezalandırmaya tercih edilmelidir. Çünkü, suçları önlemek gelecekte adil ve insan haysiyetine yaraşır bir toplumsal düzen yaratmaya yöneliktir (*Gerhard Deumling, Kriminalpraevention und Sozialkritik im Werk Cesare Beccarias "Über Verbrechen und Strafen" (1964), in: Gedächtnisschrift für Hilde Kaufman, New-York, 1986, 52, 54*). Suç ceza hukuku dışındaki sosyal kontrol tedbirleri ile önlenmelidir (*Kaiser, Kerner, Jack, Schellhoss, Kleines Kriminologisches Wörterbuch, Heidelberg, 1985, 251*). Ceza Hukuku sosyal hayatın çekilebilir bir hale getirilmesinde yararlanılabilecek en son araçtır. Eğer toplumda sosyal disiplin temel hak ve hürriyetler sınırlanmaksızın, başka tedbirlerle, başka hukuk dallarına ait kurum ve kurallarla sağlanabiliyorsa Ceza Hukukuna başvurulmamalıdır (*Bahri Öztürk, Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, 2-3, Ankara, 1992, 3, 4*). Bu itibarla, amaç en iyi ceza hukukuna ulaşmak değil, ona nazaran daha iyi olana ulaşmaktır (*Arman Mergen, Die Kriminologie, Mühchen, 1978, 136*).

Diğer yandan fiilin suçlunun bir özelliğinden değil de toplumun ürünü olarak ortaya çıkması halinde hem fiilin hem de toplumun sosyalleştirilmesi gereğinden bahsedilmektedir (*Albin Eser, Resozialisierung in der Krise, Gedanken zum Sozialisationsziel des Strafvollzugs, in: Einheit und Vielfalt des Strafrechts, Tübingen, 1974, 506*).

II. SUÇ SİYASETİ VE SOSYAL POLİTİKA

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, bir devletin suçluları cezalandırmak görevi yanında ve ondan daha da önemli bir diğer görevi daha vardır di-

yebiliriz. Suçları önlemek. İşte suçları önlemek için Devletin yerine getirmesi gereken faaliyetler "suç siyaseti" olarak adlandırılmaktadır. Suç siyaseti suça karşı savaşta kullanılan araçlardır (*Sulhi Dönmezer*, *Kriminoloji*, 6. B., İstanbul, 1981, 10). Bir diğer deyişle "ceza politikası", politikanın bir türüdür. Bunun sonucu olarak tüm sosyal kontrol sistemini kapsar. Dar anlamda Ceza Hukukunu aşarak sosyal norm sistemlerine ulaşır (*Günther Kauser*, *Kriminologie*, Heidelberg, 1980, 321). Çok geniş anlamda ele alındığında dış politikanın ve trafik düzenlemelerinin de suç siyasetinin kapsamına girdiği söylenebilir (Bkz. *Schwind*, 87). Ancak, bu konuda özellikle sosyal politikanın önemi üzerinde durulmaktadır. En iyi ceza politikası iyi bir *sosyal politikada* mevcuttur (*Mergen*, 129; *Schwind*, 87 ve 87'den Frans Van Liszt, *Strafrechtliche Aufsätze und und Vorträge*, Berlin, 1905, Bd. 2, 246). Söz konusu yaklaşımın Almanya için Anayasal dayanağı olduğundan da bahsedilmektedir. Anayasa md. 20/1 ve 28/1'e göre Almanya Sosyal bir devlettir. Bu düzenleme Devlete sosyal bir ceza hukuku ile gözetim gerçekleştirme yükümü yükler. Mevcut iktisadi ve sosyal şartlar hiç veya yeteri kadar korunamayanlara güvenli ve hayatını kurma şeklinde hukuki koruma sağlamalıdır. Burada hem sosyal grupların (yoksullar, iktisadi bakımdan kötü durumda olan meslek grupları) hem de biyolojik bakımdan zayıf grupların (yaşlı, çocuk, genç...) korunması söz konusudur. Anılan nedenlerle Ceza Hukuku Sosyal Yardım Hukuku ile bağlantı halindedir. Ancak, söz konusu bağlantı her iki hukuk dalının özdeş olduğu anlamına gelmemektedir (*Kauser*, 533, 534).

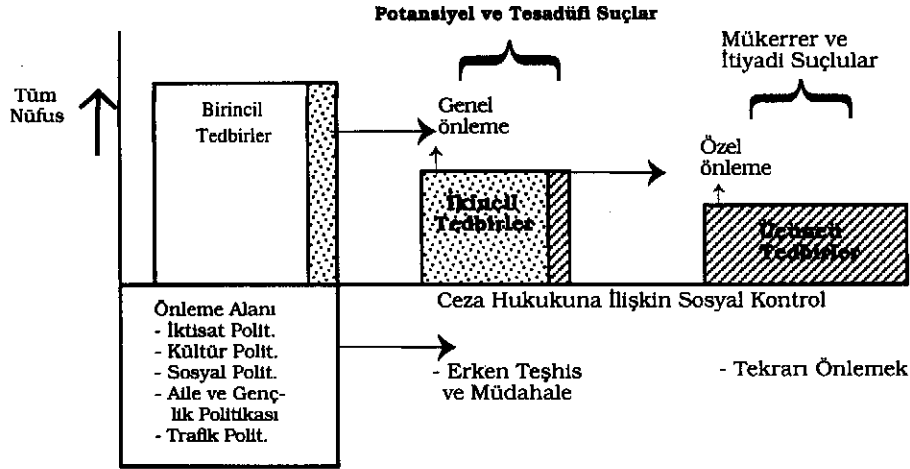
Konuya ilişkin olarak yine Almanya'da Gençlerin Cezalandırılması Hukuku'nun (*Jugendstrafrecht*) Gençlik Hukuku'nun (*Jugendrecht*) bir kolu olması itibarıyla genel sosyal politikanın kapsamında kaldığı örneği verilmektedir (Bkz. *Ulrich Eisenberg*, *Kriminologie*, Köln, 1985, 198).

Sosyal politika ile suç siyaseti arasındaki bağlantı açısından Dönmezer'in eserinde önemli tespitler vardır. Örneğin yoksulluk tek başına bir nede olmamakla birlikte kötü mesken, sahipsiz kalma, işsizlik, içki, uyuşturucu gibi faktörlerle birlikte suç ortamı hazırlamaktadır. Bu itibarla, ekonomik durumları bakımından aşağı olan sosyal sınıfların mensupları arasında diğer kesimlere nazaran daha fazla suçlu bulunduu sonuca varılmaktadır (*Dönmezer*, 372; 373; ülkemizde 214 hükümlü üzerinde yapılan bir ankette deneklerin sosyo-ekonomik ve kültürel çevre koşullarının bozuk olduğu sonucuna varılmıştır, *Haluk Yavuzer*, *Suçlu Çocukların Zeka, Kişilik ve Yakın Çevre özellikleri*, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, C: 1, Sa: 2, 1979, 102).

Ülkelerin refah dönemlerinde bir azalma olmasına karşın ekonomik çöküntü dönemlerinde ağır suçlarda genel olarak artma meydana gelmektedir. Örneğin, 1835'te buğday fiyatları ile suçlar arasında çok yakın bir ilişki bulunmuştur. Belçika'da 1845-1848 tarımsal ve sınai bunalımı dolayısıyla suçluluk büyük oranda artmıştır. İsveç'te 1871'de çavdar fiyatları artınca hırsızlık artmıştır. Amerika'da pamuk fiyatları ile linçler arasında ilişki görülmüştür. Keza, 19. yüzyılın sonuna kadar Finlandiya ve Danimarka'da yapılan etüdlere de aynı sonuçlara varılmıştır. Ancak, 20. yüzyılın başından itibaren bu ilişkinin ortadan kalktığı belirlenmiştir. Bunun sebebi sosyal yardım politikasıyla kişilerin mali durumlarının düzeltilmiş olmasıdır (*Dönmezer*, 377, 378).

Çocukların vaktinden önce çalışmaları, işsizlik gibi diğer sosyal sorunlar da çözülmediğinde suç nedeni olmaktadır. Gelip geçici işlerin dahi suça meyil yarattığı belirlenmiştir (İstanbul Üniversitesi Ceza ve Kriminoloji Enstitüsü'nün bir etüdüne göre 974 suçlu çocuğun 319'u işsizdir, *Dönmezer*, 382). Ancak, belirtmek gerekir ki uygar toplumlarda uygulanan sosyal mevzuat (işsizlik sigortası ve diğerleri) işsizliğin, yoksulluğun sebep olduğu suçların azalmasını sağlamıştır (*Dönmezer*, 382). Nitekim, suç siyaseti çerçevesinde fakirliği ve işsizliği önlemeye yönelik olarak eğitim (*Yavuzer*'in yukarıda aktarılan anket sonuçlarına göre 214 hükümlü çocuğun %76,6'sının annesi, %40,7'sinin babası okuma yazma bilmemektedir, 95-102), istihdam politikaları, gençler için özel iş edindirme projeleri, gençliği koruyucu mevzuat, gençlik merkezleri, sosyal yardımlar, sosyal sigorta sistemi ceza hukukçularının önerileri arasında yer almaktadır (*Klaus Luderksen*, *Kriminologie, Einführung in the Probleme*, Baden-Baden, 1984, 151, 152; *Detmling*, 52; *Schwind*, 94; *Öztürk*, 3, 4; İngiltere'de bir komitenin hazırladığı "Suç ve Sosyal politika" raporunda şöyle denmektedir: Suçlardaki artışın önemli bölümü yoksulluk, eşitsizlik ve işsizlikteki artış yüzünden. Suç konusundaki tartışmalar polis, mahkeme ve ceza boyutlarının ötesine gitmeli. Aileye ve topluma acil ve yoğun yatırım yapılmalı. Bu gün suç işleyenin cezalandırılması için çok fazla para harcanıyor ama suçun ortaya çıkmasını önlemeye dönük pek bir şey yapılmıyor. Suçla sosyal, ekonomik politikalar arasındaki ilişki geleceğimizi tehlikeye atmak pahasına ihmal ediliyor. Bkz. Polis Politikası, *Umur Talu*, Milliyet, 23.5.1995, Suçun sebep olduğu zararların büyüklüğü hakkında bkz. *Dönmezer*, 29).

Konuya ilişkin olarak Almanya'da aşağıda görülen şema geliştirilmiştir.

Suçü önleme ve hedef kitle başlığı altında çizilen şemada suçü önlemeye yönelik üç tedbir görölmektedir. Birincil tedbirler tüm nüfusa yönelik olup toplumsal yapının her alanını ilgilendirmektedir. Kapsamında sosyal politika da bulunmaktadır. İkincil ve üçüncül tedbirler ceza hukukunun sosyal kontrol alanındadır. İkinciller potansiyel ve tesadüfi suçluları, üçüncül olanı ise mükerrer ve itiyadi suçluları ilgilendirmektedir (Bkz.. Kaiser, 322, 323; Albrecht G. Hess/Jürgen Brückner, Vorbeugung des Verbrechens, in: Handwörterbuch der Kriminologie, 4. Band, Berlin, 1979, 404-411).

III. SONUÇ

Devlet suçun kaynaklarını kurutamadığında fiilin varisidir. Ortaya çıkan sonucun en büyük sorumlusu odur. En etkili suçü önleme şekli politik ve toplumsal ilişkilerin radikal bir şekilde değiştirilmesidir (Deimling, 64, 65). Otoritenin görevi her fırsatta ceza vermek değil sosyal düzeni kurmaktır. Devletin demir yumruğunun Ceza Hukuku ile bireylere gösterilmiş bulunması sosyal sorunları zora başvurmadan, medeni yollardan çözmedeki başarısızlığını gösterir (Öztürk, 4). Bu itibarla, "suç" ve "sosyal politika" (sosyal devlet) bir tahterevallinin iki ucu gibidir. Biri yere indiğinde diğeri yukarı çıkar (Talu, Milliyet, 23.5.1995).